

ЛЕКА АТЛЕТИКА – КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ СВЕДЕНИЯ ЗА ПОЯВАТА И РАЗВИТИЕТО НА СПОРТА И ОРГАНИЗАЦИЯТА НА СЪСТЕЗАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ

Иванка Кърпарова

Поява и развитие на леката атлетика в световен мащаб

Леката атлетика е съвкупност от дисциплини, в основата на които са бягане, скачане, хвърляне. Естествено-приложният характер на тези движения, присъщи на човека, правят спорта лесно достъпен.

Атлетическите упражнения са познати още от Античността. Състезания по бягане, скачане, хвърляне са сред най-старите сред всички спортни дисциплини, за което свидетелстват много исторически данни.

За официално начало на леката атлетика се приемат първите състезания по бягане на Олимпийските игри в Древна Гърция през 776 г пр. н.е. По-късно (708 г пр.н.е.) към състезанията се включват хвърляне и скачане в рамките на пентатлона.

Счита се, че съвременната лека атлетика води началото си от състезанията по бягане в английските колежи през 19-ти в., като няколко учебни заведения си оспорват първенството.

През 1865 г. е основан Лондонският атлетически клуб, популяризиращ леката атлетика. Негова цел е провеждане на състезания и наблюдаване за спазване статута на любителските съревнования. Този клуб е предвестник на Любителската атлетическа асоциация, организирана в Лондон през 1880 г. – първият национален орган за спорта лека атлетика.

По това време започва да се развива лека атлетика и в САЩ. През 1868 г. в Ню Йорк е създаден атлетически клуб, а през 1875 г. и Студентски спортен съюз.

През последните две десетилетия на XIX век в много страни по света са създадени аматьорски лекоатлетически клубове.

Съвременните Олимпийски игри са нов своеобразен връх за леката атлетика. В програмата на първите съвременни Олимпийски игри са включени дисциплини от бягане, хвърляне и скокове, както и емблематичния за домакините маратон. Аматьорството е един от основополагащите принципи на Олимпийските игри.

ИААФ - Международна асоциация на атлетическите федерации е основана на 17 юли 1912 г. на първия конгрес в Стокхолм, два дни след закриването на Олимпийските игри. За първи президент на ИААФ е избран шведът Зигфрид Едстрьом.

Към днешна дата в асоциацията официално членуват над 200 страни, а от август 2015 г. президент на ИААФ е известният бегач от близкото минало – британецът Себастиан Коу.

От 2019 г. IAAF се преименува на World Athletics.

От 70-те години на XX век аматьорската идея на спорта неминуемо губи своята същност, като последните десетилетия на миналия век състезателната дейност придобива все по-професионални измерения.

Комерсиализацията на спорта в днешно време е сред основните причини за изключително високото ниво на постиженията в дисциплините на леката атлетика. Макар да е консервативен спорт, без значими промени в устройството, правилника и организацията на състезателната дейност, през годините е непрекъснат стремежът към популяризиране на спорта.

До края на 70-те години на миналия век леката атлетика имаше своите дни на слава на Олимпийските игри на всеки 4 години. Днес е трудно да бъдат изброени официалните състезания, провеждащи се под егидата на Световна Атлетика. Световни първенства, Световни юношески първенства, Световни младежки първенства, Световни първенства в зала, Континентални купи, Световни първенства по крос-кънтри, Световни първенства по спортно ходене, Световни първенства по полумаратон, Диамантена лига, Челиндж серии и др. са част от големите състезания, които представляват спорта. Добавянето на хиляди други регионални и национални събития говори красноречиво за географията и популярността на леката атлетика по света.

„Леката атлетика е лукс“ – тези думи на известния британски бегач от средата на миналия век Роджър Банистър са повод за сериозен размисъл. Дали функцията на спорта е подобряване качеството на живот или средство за ограничена група спортисти?

Професионалната насоченост на леката атлетика, маркетинговата политика, интересите от страна на големите телевизионни компании за излъчване на атлетически прояви, неизбежно доведе до необходимостта от промяна.

През 2001 г. ИААФ прави изявление, че подготвя специализирана програма за деца, чиято цел е популяризирането на спорта по целия свят чрез предлагането на нова, достъпна и забавна форма. Програмата е представена за първи път през 2005 г. под наименованието „IAAF Kid's athletics“ („ИААФ Детска атлетика“). Тя цели достъпност до всички деца, независимо от двателните умения, както и равна възможност за изява в игрова, отборна форма.

Факт е, че ИААФ се стреми към някои изменения по отношение на леката атлетика, но не толкова такива, които да внесат промени в твърде консервативния състезателен спорт, а да я направят по достъпна и да приобщат огромната маса аматьорски спортуващи и ги направят част от една голяма атлетическа общност.

В последните години придобиват все по-широка популярност дисциплини, провеждани извън стадиона, свързани с бягането - шосейни бягания, планинско бягане, крос-кънтри.

Крос-кънтри бягането присъства в програмата на Съвременните олимпийски игри между 1904-1924 г. След това състезанията в тези дисциплини са преустановени. Причината, която се изтъква е топлото време и тежкото изпитание, на което са подложени спортистите.

Днес на международната състезателна сцена крос-кънтри има сериозно присъствие.

Състезанията по крос-кънтри се провеждат на естествени терени (трева, земя), но се използват и преднамерено поставени препятствия - дървета, камъни, изкуствени водни пространства и др.

Шосейни бягания - road running

Това са състезания в дългите бягания, които набират популярност в последните години и стават все по-комерсиални. По света има много спортисти, които печелят пари от състезания на шосе на различни дистанции. Разбира се най-популярно и масово е маратонското бягане - 42,195 км - дисциплина, приета за своеобразна класика и еталон в дългите бягания. В бягането на шосе на различни разстояния се организират официални състезания, в някои дори световни първенства, а маратонът (както и спортното ходене) са включени в програмата на Олимпийските игри и световните шампионати и са единствените състезания, провеждащи се извън стадиона.

Ултрамаратон или ultrarunning са надпревари, които са по силите на малцина и са на дистанция по-голяма от тази на класическия маратон. Състезанията често са на етапи и се провеждат в неимоверно тежки условия. Надпревари на ултрадълги дистанции се организират на всевъзможни места - 24-часова надпревара в Намибия, ултрамаратон в Сибир, Бедуотър (стартира в Долината на смъртта в Калифорния), а в Европа най-популярни са обиколката на Монблан, Спартатлон - от Атина до Спарта и мн. др.

Най-често изискването в състезанията на свръхдълги дистанции е преодоляването на голяма денивелация в планински условия.

Планинско бягане (Mountain running)

Практикуването на бягане в планински условия е особено популярно през последните години.

WMRA (World Mountain Running Association) е органът, контролиращ организираната спортно-състезателна дейност по планинско бягане. От 2003 г. IAAF признава WMRA като асоциация, отговорна за състезателния правилник и календара на проявите по планинско бягане и я прави свой асоцииран член.

Трейл бягане (trail running) са пробези, провеждани на пресечен терен, обикновено в ниската част на планината. Кратка е историята на тази разновидност на бягането като организирана спортна дейност и по тази причина състезанията в световен мащаб тепърва набират известност.

Кратка историческа справка за появата и развитието на леката атлетика в България

В началото на XIX век в България са се състояли някои съревнования, включващи лекоатлетически дисциплини, но тъй като провеждането им е стихийно и неофициално е необходимо да минат години, за да се даде началото на организираната спортносъстезателна дейност в България по лека атлетика.

През 1923 г. е учреден БОК (Български олимпийски комитет), а на 24-25 май 1924 г. на столичния хиподром се провеждат т. нар. Атлетически олимпийски игри за определяне на съставите на България за Олимпиадата в Париж. Оттогава датират и първите официални държавни рекорди.

Официално за година на „раждане“ на леката атлетика в България се счита 1924 г. За Олимпийските игри в Париж заминават четирима български атлети – Кирил Петрунов, Антон Цветанов, Васил Венков и Александър Карастоянов. Това са имената на първите българи, участници в официална международна проява по лека атлетика.

С днешна дата български атлети са носители на титли и медали с най-високо качество.

През 70-те и 80-те години на миналия век Йорданка Христова, Йорданка Благоева, Светла Златева, Мария Вергова-Петкова, Николина Щерева и др. доминират в своите дисциплини в световния елит. В последните две десетилетия на 20-ти век България има атлети като Христо Марков, Стефка Костадинова, Йорданка Донкова, Гинка Загорчева и др., които постигат уникални успехи, печелейки титли и медали от големи първенства.

Към днешна дата „български“ е един световен рекорд – на Стефка Костадинова в скока на височина – 209 см.